

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra výtvarné výchovy

Bakalářská práce

Marie Uhlířová

"Z bláta do louže aneb keramická tvorba ladí s přírodou"
Návrh a realizace výtvarných činností pro děti předškolního věku
zaměřených na práci s keramickým materiálem s výstupem do
exteriéru

Olomouc 2019

Vedoucí práce: Mgr. Monika Dokoupilová

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma "Z bláta do louže, aneb keramická tvorba ladí s přírodou" Návrh a realizace výtvarných činností pro děti předškolního věku zaměřených na práci s keramickým materiálem s výstupem do exteriéru vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci dne 19. 4. 2019

podpis autorky práce

Poděkování

V úvodu děkuji vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Monice Dokoupilové za vstřícnost, cenné rady a připomínky.

Dále děkuji paní učitelce Dominice Čapkové, Kamile Prokopové a Kateřině Macháčkové za cenné rady a zkušenosti a za to, že mi umožnily realizaci praktické části v lesním klubu Chaloupka.

Na závěr bych tímto chtěla poděkovat své rodině a svému příteli, kteří mě podporovali při studiu a byli mi oporou.

OBSAH

1	ÚVOD	5
2	CÍL PRÁCE	6
3	DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	7
	3.0.1 Senzitivní období.....	7
	3.0.2 Ruka a duch.....	7
3.1	Vývoj předškolního dítěte	8
	3.1.1 Vývoj základních schopností a dovedností	8
	3.1.2 Kognitivní vývoj	9
	3.1.3 Emoční vývoj	10
	3.1.4 Sociální vývoj a hra.....	10
4	LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA	12
	4.1 Doba a místo vzniku.....	12
	4.2 Základní myšlenky	12
	4.3 Organizace.....	13
5	HLÍNA A DĚTI	14
	5.1 Zkoumání hlíny	14
	5.2 Potřeby pro práci s hlinou	16
	5.3 Osvojování technických postupů	18
	5.4 Zdobení	19
	5.5 Keramika pálená a nepálená.....	20
6	LAND ART.....	21
	6.1 Land art a děti.....	21
	6.2 Představitelé Land artu:.....	21
7	REALIZACE PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	23
	7.1 Aktivita 1: Poznávání hlíny.....	23
	7.2 Aktivita 2: Zažít hlinu v přírodě.....	27
	7.3 Aktivita 3: Rostliny	31
	7.4 Aktivita 4: Pohádka o skřítcích	35
	7.5 Aktivita 5: Tvorba skřítků	38
	7.6 Aktivita 6: Skřítkovo obydlí.....	42
8	ZÁVĚR	45
9	REFERENČNÍ SEZNAM.....	46
10	SEZNAM OBRAZOVÉ DOKUMENTACE.....	48
11	SEZNAM PŘÍLOH	50
12	PŘÍLOHY	51

1 ÚVOD

Současná společnost se stále více ubírá směrem, kde je jako krásné vnímáno něco, co má ve skutečnosti velmi nízkou estetickou hodnotu. Poličky v domácnostech se tak plní nevkusnými předměty, které se vyrábí v továrnách ve velkém. I ve školách se klade důraz především na výsledek a dokonalost práce a zapomíná se na podstatu a důležitost procesu. Má vlastní představa o tvoření se od této ale liší.

Jako učitelka v mateřské škole se mohu pokusit tento přístup změnit. Prvotní pro mne bylo utříbit si myšlenky co je pro děti a tvorbu důležité, a došla jsem k závěru, že mým záměrem je podpořit výtvarné vyjádření dětí, s čímž souvisí proces poznávání a seznamování s materiálem jako základním kamenem samotného tvoření.

V první kapitole teoretické části se nejprve zaměřím na vývoj dítěte předškolního věku, které je subjektem mé práce.

Ve druhé kapitole stručně popíšu, jak fungují a na co se zaměřují lesní mateřské školy, z nichž jedna byla místem uskutečnění mé praktické části.

Třetí část obsahuje informace o procesu práce s hlínou, o pomůckách, které můžeme s dětmi používat, o osvojování technických postupů, a o rozdílu mezi keramikou pálenou a nepálenou.

V poslední, čtvrté kapitole definuji pojem land art a nastíním možnosti jeho využití s dětmi.

2 CÍL PRÁCE

Teoretická část slouží jako seznámení se s dítětem předškolního věku, lesní mateřskou školou, běžnými postupy a návody, jak pracovat s keramickou hlinou spolu s dětmi, a s uměním zvaným land art.

Cílem praktické části je seznámit děti s hlinou a především dát jim možnost tvořit, zkoumat, objevovat, zažít ji jako materiál, který je živý a tvárný a současně rozvíjet představivost, tvořivost, výtvarné cítění, jemnou motoriku, haptiku a vést děti k citu a respektu k materiálu. Zkrátka dát jim prostor, aby si k ní mohly vytvořit kladný vztah.

Touto prací bych zároveň chtěla ukázat, jak je možné přiblížit dětem náročnější pojmy, z hlediska jejich významu, pomocí různorodých aktivit, především práce s keramickou hlinou, která nejen že může být námětem různých témat, ale také nám může značně pomoci k dosažení základních klíčových kompetencí dítěte.

Dále bych si přála, aby po přečtení této práce měli rodiče i učitelé chuť dotknout se hlíny a zažít ji všemi smysly.

TEORETICKÁ ČÁST

3 DÍTĚ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Za předškolní věk je označováno období mezi třetím a šestým rokem dítěte. Jedná se o období před nástupem do školy. Vyznačuje se především velkým množstvím energie, zvědavostí, chutí poznávat svět, snahou získat od dospělých co nejvíce informací, obrovskou představivostí, iniciativou a nadšením z maličkostí. Důležité je nechat dítě podílet se na každodenních činnostech, bez pomoci. Tím, že něco dokáže, si potvrzuje hodnotu sebe sama, přebírá odpovědnost za své činy, zjišťuje, že na všechno nepotřebuje pomoc dospělého, že to dokáže udělat samo. Tento věk je obdobím aktivity, kdy se dítě učí směřovat k vlastním cílům, rozvíjí se u něj schopnost spolupráce, zlepšuje se systematickosti a vytrvalost. Jestliže je ale dítě vystavováno nepříznivým podmínkám pro jeho fyzický či psychický vývoj, může dojít k utlumení jeho iniciativy, k rostoucímu pocitu viny, k poklesu sebedůvěry. V tomto období je tedy obzvláště důležité, aby dítě prožilo pocit úspěchu a aby se ujistilo v tom, že je schopno samo dokázat spoustu věcí. (Kolaříková, 2015; Šmelová, 2014)

3.0.1 Senzitivní období

Senzitivní období je období, kdy je dítě obzvláště citlivé vůči konkrétním podnětům a aspektům jeho okolního prostředí. Těchto období je v životě dítěte několik a jsou velmi důležitá, protože každé z nich představuje jedinečnou příležitost, jak se dítě něco může naučit snadno a rychle. Senzitivní období se vyznačuje výrazným zájmem o jednu konkrétní činnost, kterou dítě den co den zkoumá, aniž by jej to unavovalo či nudilo.

Každé dítě má individuální vývoj, tudíž se začátek i konec jednotlivých senzitivních období bude lišit. Každé z nich je tu jen určitou dobu, poté zmizí a pro dítě tak bude velmi náročné naučit se danou činnost. Proto je velmi důležité, abychom tato období bedlivě sledovali a přichystali dítěti vhodné podmínky pro jeho učení a rozvoj. (Seldin, 2017)

3.0.2 Ruka a duch

„Ruka jako orgán ducha“ - podle Marie Montessori mají ruce vysokou hodnotu při utváření a vývinu ducha. Již v pravěku si lidé pomocí rukou podmaňovali prostředí, ve kterém se pohybovali, a v jeskyních vytvářeli umělecké výpovědi, které nepotřebovali k přežití, nýbrž k utváření ducha.

Pro dítě je hmat a dotek velmi důležitý od narození. Ze začátku je pohyb rukou instinktivní, ale přibližně od šesti měsíců je uchopování záměrné. V jednom roce už dítě plně rozvíjí svou šikovnost. Všeho se dotýká, ohmatává, manipuluje. Učí se nejen hmatovým schopnostem, ale posiluje i sílu ducha a učí se jak proniknout do světa. Montessori říká: „svou rukou se stává vlastníkem svého prostředí.“

Manipulací s předměty děti rozvíjí své smysly, přičemž ruce polarizují pozornost a utváří tak učení jako celek. Dochází ke koordinaci pohybu, která vychází z vnitřního zájmu.

V době dospívání ruce touží po práci a tvůrčích činnostech, protože radost z věcí stoupá spolu s radostí z vytvořené věci, z práce rukou. (Helming, 1996)

3.1 Vývoj předškolního dítěte

Přibližně ve třech letech dítě zakončuje velmi důležitou etapu, v níž se naučilo mnoho základních dovedností. Dítě zpravidla umí chodit, běhat, jezdit na tříkolce, mluvit, jeho ruce dobře spolupracují a dítě je tak obratné v jemných činnostech. V tomto období také dochází ke zpomalení a harmonizaci vývoje.

3.1.1 Vývoj základních schopností a dovedností

V tomto období dochází především ke zdokonalování schopností a dovedností, které se dítě naučilo v batolecím období. Dítě se snaží sladit své pohyby, dodat jim určitou eleganci a zrychlit. Učí se velmi rychle, především prostřednictvím hry. Mají spoustu energie, kterou uplatní při zdokonalování pohybových dovedností, jsou velmi zvědavé, k čemuž patří i touha zjistit co nejvíce informací o životě, o světě a aktivně se zapojují do chodu domácnosti.

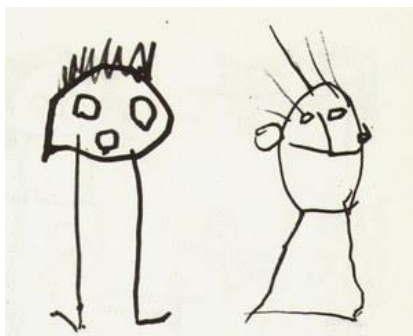
Ve čtyřech letech je dítě do jisté míry samostatné. Je natolik zručné, že si samo, nebo s drobnou pomocí, dokáže obléci, či vysvléci základní oblečení, obout botičky, zvládá základní hygienické návyky jako umýt si ruce, nebo se pod dohledem rodiče samo okoupat. Svou zručnost rozvíjí především kresbou. (Langmeier, Krejčířová, 2006; Thorová, 2015)

Kresba

Předškolní období se označuje jako nejlepší čas pro kresbu. Dítě pomocí kresby vyjadřuje své pocity, vnímání světa a reality. Je to také forma zábavy. Do předškolního období řadíme dvě fáze kresby. Stadium hlavonožce a stadium subjektivně fantazijního zpracování. Vývoj kresby je velmi individuální záležitost. Stadia začínají u dětí různě, mohou se prolínat, či dokonce vracet zpátky.

Stadium hlavonožce

Ve 3 letech děti nejčastěji kreslí pětiprvkového hlavonožce. Největší význam pro ně má obličej, protože při zkoumání jiných lidí a komunikaci s nimi se nejčastěji zaměřuje právě na něj. Proto je první kresbou hlavonožec, který má velkou hlavu, doplněnou detaily, a z ní vědou 4 končetiny, na které není kladen důraz, a jsou primitivní.

Obrázek 1: stadium hlavonožce (logarte.cz)

Stadium subjektivně fantazijního zpracování

Pro toto stadium je typický věk 4-5 let. Dítě klade důraz na detaily, které jsou pro něj velmi důležité, ačkoliv nemusí být příliš reálné. U postavy se tedy objevuje značné množství detailů, ruce už nejsou jednodimenzionální, nýbrž dvojdimenzionální. Typické je transparentní zobrazení (průhledné kresby), kdy je na obrázku znázorněno i to, co by ve skutečnosti nebylo vidět. Například postava má na sobě kabát, ale jsou vidět i ruce, nebo dítě kreslí dům a přes zeď vidíme židle, stůl, postel. Dítě často kreslí také auta, domy a znázorňuje svoje zážitky. (Thorová, 2015; Vágnerová, 2005)

Obrázek 2: stadium subjektivně fantazijního zpracování (logarte.cz)

3.1.2 Kognitivní vývoj

V předškolním období se dítě po kognitivní stránce vyvíjí velmi rychle. Dostává se z období předpojmového myšlení, kdy užívá jiných symbolů, jako předpojmů, do období názorného myšlení. V tomto období už dítě přemýšlí v celých pojmech, dokáže logicky myslet, ale u představivosti se dítě zaměřuje na to, co vidí, vidělo, zažilo, představuje si konkrétní situace. Pokrok v myšlení dítěte se ukazuje také v chápání pojmů jako menší, větší, méně, více, stejně. (Langmeier, Krejčířová, 2006; Šmelová, Fasnerová, Petrová, 2013)

Paměť dětí závisí na úrovni jejich kognitivní schopnosti. Tu můžeme rozvíjet pomocí paměťových her. Dítě si často lépe pamatuje něco, co prožilo, co se mu „vrylo“ do paměti. Velice důležitou roli hraje smyslové vnímání, které jeho prožitky prohlubuje a pomáhá mu představit si danou situaci. Poměrně snadno si dítě pamatuje krátký text, který se rýmuje. Například písničky, básničky, říkanky.

Pozornost předškolních dětí snadno a rychle pomíjí, ale postupem času a věku se zlepšuje. Dítě dokáže svou pozornost udržet déle, a pokrok můžeme vidět v tom, že se snaží soustředit úmyslně. Důležitou roli u pozornosti hraje také povaha dětí a jejich zaujetí pro danou činnost.

Představivost. Ve třech letech už dítě chápe, že předměty, které si představuje, mohou mít jiné vlastnosti než předměty reálné. Proto je jeho myšlení fantazijní, a pokud do reálného děje vkládá prvky své představivosti, není dobré mu to vyčítat. (Šmelová, Fasnerová, Petrová, 2013; Vágnerová, 2005)

3.1.3 Emoční vývoj

City předškolních dětí se vyznačují větší vyrovnaností, jsou obsahově rozmanitější a trvanlivější. Stále jsou krátkodobé, poutají se k momentálnímu dění, na které dítě reaguje podle situace pozitivně nebo negativně. Postupem času dochází k ustálení citů neboli k rozvoji emoční paměti, který umožňuje zejména hra, při níž dochází k pozitivním citům – radosti. Rozvíjí se také smysl pro humor, který odpovídá věku a psychickému vývoji dětí. Oblíbený je „tabu humor“, kterým děti prověřují reakce ostatních.

City bývají stabilnější, ale i přes to děti často pláčou kvůli malichernostem, jako je například zapomenutá hračka. Děti čelí projevům strachu, které se mohou týkat magického myšlení, tendencí vytvářet imaginární bytosti, s nimiž se potom navzájem straší. Velmi důležité je dát dětem určitou míru bezpečí, utěšování. (Šmelová, Fasnerová, Petrová, 2013; Vágnerová, 2005; Thorová, 2015)

S rozvojem emocí se v tomto věku rozvíjí také emoční inteligence. Dítě lépe rozumí svým pocitům, dokáže se vcítit do situace jiných lidí, částečně ovládat své city a citlivě je projevovat. Ve 4-5 letech děti vědí, co by měly a neměly dělat, ale pokud je emotivní reakce příliš intenzivní, může se dětem vymykat z kontroly. (Vágnerová, 2005; Langmeier, Krejčířová, 2006)

3.1.4 Sociální vývoj a hra

Socializace předškolního dítěte se odehrává primárně v rodině. Pomocí rodičů se učí komunikovat, porozumět projevům ostatních lidí, projevovat empatii, ale také vytvořit si svůj vlastní názor a obhájit si ho. Učí se tím, co vidí, a proto je velmi důležité dát dítěti správný vzor. Pokud se dítě naučí nepřiměřené způsoby chování, může mít při navazování vztahů či komunikaci s cizími lidmi potíže.

Kromě rodiny začíná mít významnou roli kontakt s ostatními dětmi. Vztah s vrstevníky se liší od vztahu s dospělými. Jde o symetrický vztah, kdy mají všichni stejná pravidla a jsou si tak rovni. (Šmelová, Fasnerová, Petrová, 2013; Vágnerová, 2005)

Hra

Významná role v socializačním procesu dítěte předškolního věku připadá hře, která se v tomto období stává hlavní činností dítěte. Kdybychom toto období chtěli jednotně pojmenovat, mluvili bychom pravděpodobně o období hry. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Na hru jako takovou existují různé pohledy. U prvního pohledu je na hru nahlíženo jako na činnost, která vede k osvojení základních dovedností, které dítě bude později v životě potřebovat. V tomto pravděpodobně viděl smysl hry i Jan Ámos Komenský a i dnes jsou na základě této myšlenky vytvářeny různé hry. Pohled druhý se naopak zaměřuje spíše na to, jaký má hra smysl. Souvisí s potřebou člověka projevit tvůrčí činnost, fantazii a uměleckou schopnost. U obou teorií je však hra vnímána jako hlavní činnost dítěte, která je smysluplná, příjemná a přináší mu jistý pocit uspokojení. (Langmeier, Krejčířová 2006; Opravilová, 2016)

Podle Opravilové (2016) se hry dělí:

- Podle schopností, které rozvíjejí (smyslové, pohybové, intelektuální, speciální)
- Podle typů činností (napodobovací, dramatizující, konstruktivní, fiktivní)
- Podle místa, kde probíhají (exteriérové a interiérové)
- Podle počtu hráčů, kteří se jich účastní (individuální, párové, skupinové)
- Podle věku (hry kojenců, batolat, předškoláků)
- Podle pohlaví (dívčí a chlapecké)
- Podle ročních období, lokálních a tradičních zvyků.

Jako dospělí lidé máme možnost řídit hru dítěte, ale nesmíme zapomenout, že hra, kterou předem dítěti naplánujeme podle učební osnovy, přestává být hrou a naopak se stává řízenou činností, v níž se dítě nemůže samo projevit. Podstata hry spočívá ve spontánnosti, tvořivosti a volnosti. Podporovat a rozvíjet ji můžeme tak, že si budeme s dítětem hrát, necháme mu prostor pro volnost a fantazii, kterou budeme lehce usměrňovat. (Langmeier, Krejčířová 2006; Opravilová, 2016)

4 LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA

4.1 Doba a místo vzniku

Koncem 20. století přišel Joseph Cornell, zakladatel environmentální výchovy v USA, s myšlenkou učení podle aktuálních zážitků dítěte. Na základě této myšlenky vzniklo alternativní pojetí pro tento typ škol. Toto pojetí mateřské školy předpokládá, že pobyt dětí v prostředí lesa a louky bude dětem prospívat a dá jim plnohodnotnou přípravu pro život. Termín lesní mateřská škola vzniká v Německu, Dánsku a dalších skandinávských zemích, kde se začaly zakládat po roce 1993. V České republice přišel zlom v roce 2010, kdy byla založena asociace lesních mateřských škol a začínaly tak vznikat první lesní třídy a postupně i celé lesní školy. Momentálně můžeme říci, že se u nás lesní školy velmi dobře rozvíjejí a prosazují si své místo ve společnosti.

Obrázek 3: fotoarchiv autorky, lesní klub Chaloupka

4.2 Základní myšlenky

- Učení prožitkem, kdy se dítě učí z každodenních situací, které poskytuje příroda. Řeší aktuální situace a získává tak nové schopnosti a dovednosti, které může dobře uplatnit v životě.
- V přírodě se děti lépe učí hrubé a jemné motorice, prohlubují vnímavost všech smyslů, jsou empatičtější a tvořivější.
- Jsou venku za každého počasí. Řídí se totiž názorem, že neexistuje špatné počasí, jen špatné oblečení a vybavení dítěte.
- Stávají se imunnějšími vůči nemocem díky otužování, pohybu a přirozené zátěži
- Pobyt venku, kdy je dítě v přímém kontaktu s přírodou a jejími produkty a proměnami, je pro děti i učitele inspirativní.
- Děti se učí k přírodě chovat tak, aby ji mohly co nejvíce využít, aniž by ji poškozovaly
- Jsou citlivější k chápání okolního světa a je v nich probuzena citlivost, díky níž mají pozitivní vztah k rozvíjení vnitřního řádu a disciplíny
- Počet dětí v těchto třídách bývá snížen, jelikož tak snadněji dochází k interakci mezi dítětem a učitelem, mezi dětmi navzájem a také kvůli bezpečnosti.

4.3 Organizace

Venku se děti pohybují po celý rok a to za jakéhokoliv počasí. Odpočinek probíhá v zázemí, které může mít různé podoby jako je například jurta, maringotka, srub, týpí či velký stan. Veškerý čas děti ale netráví pouze v lese. Nedílnou součástí jsou také návštěvy knihoven, muzeí, divadel a dalších kulturních zařízení a to nejen za nepříznivého počasí. Seskupení dětí bývá věkově heterogenní, počet dětí je výrazně nižší než v běžných mateřských školách. Učitelky a učitelé bývají vzděláváni na seminářích, které jim zajišťuje Asociace lesních mateřských škol. Kromě lesních mateřských škol existují i lesní kluby nebo centra, u kterých se ale platí vyšší částka než u mateřských škol. (Šmelová, Prášilová, 2018; Koťátková, 2014)

5 HLÍNA A DĚTI

V této kapitole bych se chtěla věnovat přístupu, s jakým učíme děti s hlínou pracovat. Přístup k práci s hlínou hodně souvisí s prožitkovou výtvarnou výchovou a artefietikou, na což se ale bohužel často zapomíná. Keramika je pak vnímána jako napodobování a výroba figurek z výloh a reklam, které nemají příliš valnou estetickou hodnotu. Neměli bychom tedy vést děti k vytváření stejných výrobků a učit je kopírovat již vytvořené předměty, ale naopak je vést k osobitější a originálnější tvorbě. Důležité je v dětech probudit cit a respekt k materiálu, naučit je hlínu vnímat nejen jako hmotu, co ztuhne a získá pevný tvar, ale jako živoucí materiál, který je tvárný a může se proměňovat, který mohou zkoumat, objevovat a tvořivě používat.

5.1 Zkoumání hlíny

Hned v úvodu je důležité zdůraznit, že výuka i samotný proces tvorby s hlínou se u dětí a dospělých velmi liší. Dříve, než s dětmi začneme tvořit, bychom měli zjistit, jaký mají vztah k hlíně a seznámit je s ní. Snad každé dítě má výraznou touhu objevovat a zkoumat, čehož bychom měli využít a dát jim jako předmět zkoumání i hlínu. U poznávání hlíny je velmi důležitý prožitek, který bychom mohli rozdělit do 4 fází. Zažít dotek, zažít sebe ve vztahu s hlínou, zažít hlínu v přírodě, a zažít se v hliněném poli. (Rubešová, 2016; Adamcová, Balvínová 1994)

Zažít dotek. Haptika je nedílnou součástí našeho života již od samého počátku. Pomocí doteku si vytváříme kontakt a vztah ke všemu živému i neživému. Hlína má různé kvality, které mohou alespoň částečně vynahradit strádání v sensorické oblasti. V kontaktu s hlínou je možné nasytit potřebu tělesného kontaktu a díky svým vlastnostem jako například pevnost, ale i pružnost, stabilita i poddajnost, také potřebu moci se o někoho nebo něco opřít.

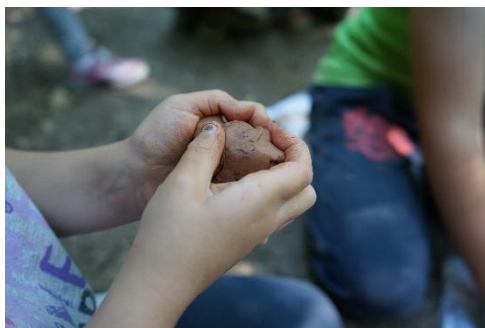

Obrázek 4: fotoarchiv autorky – bosá chůze v různém terénu

Inspirace pro rozvoj haptiky u dětí podle Rubešové (2016):

- Mačkání různých materiálů (papíry různé gramáže, alobal, plastelína, hlína, suché listí)
- Dotýkání se rukou různých materiálů (různé povrchy přírodní i umělé, hmatové pexeso, hmatové pytlíčky)
- Hlazení domácích mazlíčků a zvířat
- Být dotýkáni druhým – hladíme dítě jemně po tváři či ruce peříčkem, ovčím rounem, hedvábím
- Posilování vnímání jednotlivých částí těla – obalování do různých materiálů (látka, papír, alobal, hlína), noření se do vody teplé i studené, omývání se proudem vody, omývání se houbičkou, mazání...
- Malování rukama v pěně, tekutém škrobu
- Dotek nohou – bosá chůze v různém terénu, pocit tepla, chladu, mokra, sucha, tvrdosti, měkkosti...
- Zakoušení tlaku - přetlačování, pokládání kamínků, hlíny na různé části těla...
- Otiskování okolního světa do hlíny, zkoumání struktur

Zažít sebe ve vztahu s hlínou. Zde se zaměřujeme na to, jaká hlína je, co cítíme při kontaktu s ní. Zkoumáme, jestli je teplá, studená, suchá, mokrá, měkká, tvrdá, špinavá, poddajná, tvárná, něžná. Kromě těchto vnějších vlastností hlíny zkoumáme také naše vnitřní, tedy co v nás vyvolává, jaké pocity a emoce.

Obrázek 5: fotoarchiv autorky – zkoumání vlastností hlíny

Typy na aktivity podle Radky Rubešové (2016):

- Zkoumání všemi smysly – očíhávání, ochutnávání, hlazení
- Zahřívání hlíny v rukou
- Házení hlíny o zem, házení hlíny v kruhu
- Posílání hlíny v kruhu – změna tvaru, otisky všech zúčastněných
- Modelování poslepu
- Tvoříme svůj svět – modelování ostrovů, domů, zemí
- Bahniště v bedně – hlína, voda a objekty ukryté v ní
- Malujeme hlínou

Zažít hlínu v přírodě. V této fázi se zaměřujeme konkrétně na hlínu, která se nachází volně v přírodě. Všímáme si toho, co nás obklopuje, co tvoří náš svět, ať už je to udusaná polní cesta, zorané pole, kaluž či hlína jako země, po které chodíme. Tato hlína je jiná než keramická hlína, která je vyráběna. Je méně tvárná, hrubá, rozpadá se.

Obrázek 6: fotoarchiv autorky – zkoumání hlíny v přírodě

Tipy na aktivity podle Radky Rubešové (2016):

- Malování netradičními „štetci“ – klacek, jehličí, pírkó
- Přeskakování kaluží
- Stopování
- Otiskování přírodnin do bláta
- Zahradničení – sázení semínek, pěstování rostlin
- Blátivá kuchyně
- Zkoumání bláta

Zažít se v hliněném poli. Například arteterapeutická technika práce v hliněném poli, kdy má dítě k dispozici bedýnku s hlínou, konvičku s vodou a své vlastní ruce. S tím, co má k dispozici, může dělat cokoli, co v dané chvíli potřebuje (mačkat, hladit, stavět, bouchat...). Nejde o to, co je vytvořeno, ale o způsob jakým je dílo vytvořeno. Celého procesu se účastní zkušený terapeut, který proces sleduje, rozpozná potřeby, které dítě potřebuje dosytit a pomáhá je dítěti naplnit. (Rubešová, 2016)

5.2 Potřeby pro práci s hlínou

Keramická hlína. Dříve se hlína těžila v blízkosti dílen, nicméně každá hlína neměla žádané vlastnosti. Dnes už na tento problém narazíme jen výjimečně, jelikož se hlína těží ve velkém a zpracovává se strojově. Továrny samy dokončují přípravu hlíny a k nám už se dostane hotová hlína, se kterou se velmi dobře pracuje. Pro práci s dětmi tak můžeme použít víceméně jakoukoli hlínu. Vybíráme tedy spíše podle barvy (světlou, nebo červenici) a podle teploty výpalu. Hlínu je potřeba udržovat ve vlhkém prostředí bez přístupu vzduchu, aby nevysychala (můžeme použít plastový kbelík s víkem nebo hlínu můžeme zabalit do vlhké látky a do igelitu).

Šlikr – hliněná kaše. Ke spojování a lepení jakýchkoli částí používáme rozředěnou hlínu s vodou. Spojované díly nejprve zdrsíme (poškrábeme) nožem či vidličkou a navlhčíme. Ze stejné hlíny, ze které tvoříme, si vyrobíme šlikr o hustotě jogurtu, natřeme obě části a pevně přitiskneme.

Engoby jsou směsi barviva a hlíny, které se dělí se na sypké a tekuté. Sypké směsi musíme naředit na vhodnou hustotu, kdežto tekuté jsou naředěné předem. Engoby nanášíme na neusušený výrobek v „koženém stavu“. Lze s nimi malovat, dekorovat či natírat. Po přežahu barva engoby zesvětlá, ale při ostrém výpalu barva naopak ztmavne.

Glazury. Dalo by se říci, že glazura je každý materiál, který se roztaví a nastalo se spojí s povrchem hliněného střepu. Prodívají se ve formě prášku, který ředíme vodou asi na hustotu smetany. Takto připravenou glazuru nanášíme na přežahnutý výrobek, kde po výpalu vytvoří lesklý sklovitý povrch. Výsledný vzhled glazury záleží na druhu materiálu, na teplotě výpalu a na mnoha dalších faktorech.

Sádra je v keramice nezbytný materiál, který má několik výborných vlastností. Otiskuje povrch, nemění tvar, při schnutí rychle tuhne. Běžně se používá na výrobu forem, které se následně vylévají lící hmotou, ale lze udělat i postup obrácený, čili forma vytvořená z hlíny se vylije sádrou.

Pracovní podmínky. Velmi záleží na tom, jaké máme pracovní podmínky a co dětem dovolíme. Hlavním úkolem dítěte by mělo být tvoření z hlíny, nikoliv hlídání, jestli něco, nebo sebe neušpínalo. Vhodné je tedy takové prostředí, kde dítě ani učitel nemusí mít strach, že se něco ušpíná.

Pomůcky. Dříve než začneme tvořit bychom si měli připravit pracovní místo. Kromě oblečení, které se může ušpínat, se bude hodit podložka na práci (nejlépe dřevěná), plátěný hadr (využijeme při válení) a struna (na odřezání hlíny z balíku). K samotné tvorbě děti používají především ruce a k řezání a vykrajování potom různé dřevěné špachtle. Kromě rukou a špachtlí potom můžeme použít pomůcky všeho druhu, dle naší fantazie. Jako například různé větvičky, vidličky, párátko, slámky, víčka od fixů, vykrajovátka, krajky na obtisknutí, různé přírodniny, houbička na nádobí a další. (Rubešová, 2016; Adamcová, Balvínová 1994)

5.3 Osvojování technických postupů

Každý, kdo chce začít pracovat s keramickou hlinou, by měl být seznámen se základními technikami a postupy. Tvoření dětí však vychází především z jejich odvahy, hravosti, tvořivosti a improvizace, což umožní patřičně se do tvoření ponořit. Začít můžeme například tak, že si s hlinou budeme jen tak hrát, různě žmoulat, házet, trhat.

Modelování. Sem můžeme zařadit vytváření všelijakých objektů a tvarů. Je to vlastně interpretace představ výtvarného projevu. Zprvu začínají vznikat různé kuličky, hadi, válce, či krychle, které můžeme doplnit o detaily a začít tvořit objekty složitější, jako misky, nebo různá zvířata a bytosti. Důležitým předpokladem úspěšnosti je otáčení předmětu, čímž se zajistí plynulá návaznost a předmět tak získá celistvý tvar. Cílem není vytvořit kopii něčeho, co už vzniklo dříve, nýbrž jde o vytvoření nějaké nové skutečnosti a ztvárnění jiného pohledu na věc, svého.

Obrázek 7: fotoarchiv autorky - modelování zvířat

Vytváření z plátu. Jedná se o jednu ze základních technik práce s keramickou hlinou, se kterou se nám otevírají nové možnosti tvoření. Plát hlíny můžeme doplňovat o kuličky a hady, které jsme si vymodelovali, můžeme do něj otiskovat různé předměty, jako například šišky, květiny a krajky. Kromě lepení a otiskování se dá na plát hlíny krásně kreslit, nebo jej můžeme potřít engobou a do té kreslit. Zkrátka fantazii při tvoření se meze nekladou.

Obrázek 8: vytváření z plátu (newhorizonspreschool.com.au)

Vytváření misek. Protože děti rády tvoří misky a z misek, osvětlíme si způsoby, které jsou pro ně vhodné. U prvního způsobu z hlíny vymodelujeme kouli, do které pomocí palců vytvoříme důlek a vytvarujeme misku. Druhý způsob je jednodušší v tom, že si vezmeme již hotovou plastovou nebo skleněnou misku, na kterou budeme lepit kousky hlíny a snadno nám tak vznikne pravidelný tvar. (Rubešová, 2016; Adamcová, Balvínová, 1994; Roeselová, 2003)

Obrázek 9: Vytváření misky (Ceramicartsnetwork.org)

5.4 Zdobení

Zdobení může výrobek obohatit, dodat mu život a šmrnc, ale zároveň může nevhodně zvolení barev, nebo příliš mnoho zdobení celý výrobek „pokazit“. Říká se, že v jednoduchosti je krása, a je dobré k tomu děti vést a probouzet v nich cit pro estetické vnímání, zvláště ve světě, kde jsou obklopené kýčovitými hračkami i předměty denní potřeby.

Plastické zdobení je zvláště u tvorby dětí důležité. Pomáhá dítěti vyjádřit své pocity a zachytit je v díle. Plastické zdobení má mnoho podob. Mezi nejčastější a nejvhodnější pro děti můžeme zařadit otiskování různých předmětů, razítek či přírodnin, kreslení (rytí) špejlí, nebo hřebíkem a s trošku zdatnějšími dětmi se můžeme pustit do šňůrkové techniky, kdy se přilepováním tenkého hada tvoří plastický obrázek.

Barevné zdobení. Do této kategorie řadíme především zdobení engobami a glazurami. Engoby se nanášejí na surový výrobek, tedy před výpalem, a to štětcem, nebo poléváním. Po výpalu má výrobek matný povrch, kterým může původní barva prostupovat, a tvořit tak zajímavou strukturu. U glazování barvu nanášíme na přezahnuté výrobky. Pro děti může být obtížné vyznat se v barvách, jelikož před výpalem a po výpalu mají rozdílný odstín. Kromě malování štětcem a poléváním se můžeme setkat s vytíranou glazurou. Jedná se o techniku, při níž se zvýrazní detaily ryté kresby a zvýší se plastický dojem výrobku. Glazura je po výpalu hladká a lesklá. (Rubešová, 2016; Adamcová, Balvínová 1994)

5.5 Keramika pálená a nepálená

Běžným závěrem keramické tvorby je, že se výsledné dílo vypálí, a získá tak pevnost, odolnost a stálost. Nepálená keramika má však také své kouzlo. Tím, že výrobek necháme nevypálený, dílo nedostane nálepku „hotovo“ a my můžeme pozorovat změny, které se na něm budou odehrávat. Můžeme jej nechat doma, v suchu, kde bude relativně v bezpečí, nebo jej naopak můžeme umístit ven, do přírody, kde bude vystaveno různým povětrnostním vlivům a nepříznivým podmínkám, které zapříčiní různé změny. Tyto změny můžeme pozorovat, zamýšlet se nad nimi a seznámit jejich pomocí děti s pomíjivostí světa a života.

Obrázek 10: pálená keramika (coolartschool.blogspot.com)

Obrázek 11: Nepálená keramika (redtedart.com)

6 LAND ART

První zmínky o land artu se začínají objevovat v 60. letech 20. století. Vzniká ve Spojených státech amerických, jako reakce na tradiční umění v galeriích, u kterého šlo především o byznys. Jeho průkopníci se svou tvorbou snaží osvobodit od pláten a galerií a přesto zachovat přístupnost široké veřejnosti.

Land art je druh umění, který nám poskytuje možnost vnímání signálů, které k nám svět vysílá. Uplatňují se zde výzkumné procesy, kdy se umělec nejprve snaží porozumět prostředí všemi smysly a až poté začíná improvizovaně tvořit a měnit prostředí. Používány jsou různé přírodní materiály, jako například kameny, dřevo a hlína. Dílo vzniká v přírodě, kde můžeme pozorovat jeho vznik a většinou i zánik. Kvůli povětrnostním vlivům, kterým je dílo vystavováno, nemá příliš dlouhou životnost, což ale může být i záměrem, jelikož land art zobrazuje především jedinečnost, pomíjivost a nezadržitelný koloběh vzniku a zániku přírody. (Roeselová, 2003; artmuseum.cz, 2009)

6.1 Land art a děti

Při tvorbě land artu s dětmi se spíše než na výsledek zaměřujeme na to, aby se děti naučily porozumět přírodě, vědomě ji prožívat a komunikovat s ní. Začít tedy můžeme sběrem informací. Vezmeme děti do lesa, na louku, či k potoku a necháme je přírodu zkoumat. Necháme je sbírat různé předměty, zkoumat struktury, zaznamenávat si poznatky, barvy listů, různé zvuky a pocity. Ve fázi druhé se pokusíme o nějaký drobný zásah, který následně můžeme pozorovat. Může to být kresba vodou na kámen, která po chvíli uschne, kresba prstem do písku, kterou vítr rozfouká, posílání listů po vodě, skládání různých obrazců, nebo třeba stopy ve sněhu. Kromě této pomíjivé tvorby děti mohou tvořit i něco trochu trvanlivějšího jako například obrazce z kamení, které vítr nerozfouká, různé pyramidy, domečky pro skřítky, nebo se mohou pokusit napodobit tvorbu některého z umělců, kteří se land artu věnují.

6.2 Představitelé Land artu:

Robert Smithson. Umělec, který je považován za jednoho z průkopníků land artu. Jeho projekty jako *Spiral Jetty* (1970), *Spiral Hill* (1971), nebo *Sunken Island* (1971) se do land artu začínají jako jedny z prvních řadit. Jeho nejslavnější dílo *Spiral Jetty* (*spirálové molo*) bylo vytvořeno uvnitř velkého solného jezera, kde nechal Smithson navést 6 650 tun zeminy, ze které vytvořil spirálu, která symbolizuje vodní vír, který vzniká uprostřed jezera. Zeminu ohradil kameny čediče, které tvoří kontrast s načervenalými řasami. (Kastner, Wallis, 1998)

Obrázek 12: Robert Smithson, *Spiral Jetty* (phaidon.com)

Andy Goldsworthy je environmentální umělec a land artista žijící ve Skotsku. Známy je pro své specifické instalace, tvořené z kamenů, listů, větviček, ledu či dřeva. Tyto materiály formuje do přirozených tvarů, které se často vyskytují v přírodě. Ke své tvorbě přistupuje velice citlivě a důmyslně. Dříve než začne tvořit, se s místem musí sblížit. Porozumět mu. Zejména pomocí dotyku prostor poznává a zkoumá, co vyžaduje. (Malpas, 2007)

Obrázek 13: Andy Goldsworthy, wood line (sembrandonoticias.com)

Ivan Kafka, český výtvarný umělec, věnující se akční tvorbě. V jeho tvorbě můžeme pozorovat prvky geometričnosti a linie, které kontrastují s divokostí přírody, ke které přistupuje mírně a citlivě. Součástí jeho land artové tvorby je také pomíjivost děl, které po jejich absolutním zániku realizuje s malými obměnami na nových místech. (Kafka, 2006)

Obrázek 14: Ivan Kafka, lesní koberec (www.artist.cz)

PRAKTICKÁ ČÁST

7 REALIZACE PRAKTICKÉ ČÁSTI

7.1 Aktivita 1: Poznávání hlíny

Motivace: sedíme v kruhu a povídáme si o tom, jaká hlína je, co v nás vyvolává, jaké z ní máme pocity a emoce. (Teplá, studená, měkká, tvrdá, špinavá, blátivá, poddajná, tvárná, pulzující, něžná, nestálá, proměnlivá, hladivá, něžná, život dávající)

Technika: zážitek, experiment

Materiál: keramická hlína, košík, šátek, přírodniny, plátno

Postup: Do košíku, přikrytého šátkem, ukryjeme kus keramické hlíny a necháme jej mezi dětmi kolovat. Necháme je si hmotu osahat a ptáme se, co cítí, jaké má hmota vlastnosti. Po té zrekapitulujeme, co děti řekly, a necháme je hádat, co by to mohlo být. Pokud neví, dáváme jim nápovědy (kde hmotu mohou najít...) Když děti uhodnou, že je to hlína, tak ji vytáhneme a necháme znovu kolovat. Tentokrát jde o úplně jiný prožitek. Při prvním kolování, když děti hlínu nevidí, jsou zmatené a ostýchavé, na hlínu se jim moc sahat nechce, protože neví, co to je. Naopak při druhém kolování se jim rozzáří oči, hlínu s nadšením zkoumají a chtějí ji u sebe mít co nejdéle.

Jak si děti hlínu posílají, zjišťují, že se mění. Že mění svůj tvar, zahřívá se, uchovává otisky a celkově je tvárnější. Když si děti hlínu vystřídají, dáme každému svůj vlastní díl a necháme je ji zkoumat. Ukážeme jim, co se s ní dá dělat. Například otisknout šišky, lístky, kůru; používat ji jako modelínu, nebo třeba zjišťujeme jakou má chuť a u toho si povídáme o tom, kde všude najdeme něco keramického a trochu historie.

Ze zkoumání nám vznikne pár výrobků, které necháme vyschnout a děti si je vezmou domů.

Reflexe: sedíme v kruhu a povídáme si opět o tom, jaká hlína je, co se nám nejvíce líbilo

Obrázek 15: fotoarchiv autorky – zkoumání hlíny

Zhodnocení aktivity: Tuto činnost vnímám jako základ keramické tvorby. Dříve než z něčeho začneme tvořit, je důležité materiál poznat a důkladně se s ním seznámit. V tomto případě šlo o keramickou hlínu, se kterou se většina dětí ještě nesešla. Pro poznávání používáme všechny smysly. Zrak, když se na hlínu díváme, sluch, když slyšíme, jak praskne bublinka ukrytá uvnitř, nebo když nám bláto čvachtá pod nohama, chuť, když ji ochutnáme, čich, když si přivoníme a především hmat. Hlíny se dotýkáme, a na oplátku se ona dotýká nás. Je to živý proces a probouzí v nás různé emoce. Právě tyto emoce jsem mohla pozorovat a spolu s dětmi prožívat. První prožitek, který jsem u dětí viděla, bylo zmatení, nejistota, soustředěnost, překvapení a další. Ve druhé fázi, kdy děti hlínu viděly, už projevovaly nadšení, libost a intenzivnější zkoumání. Když jsme si hlínu posílali, zjistili jsme, že je mnohem teplejší, neustále mění tvar, a že už v ní vlastně jsou otisky nás všech. Každý v ní zanechal kousek své identity. Následně dostává každý svůj vlastní kousek hlíny, který samostatně zkoumá a se kterým zkoumá okolní svět. Otiskujeme kůry, šišky, prsty, lístky a podobně. Potiskanou hlínu necháme uschnout a sledujeme, jak se mění. Poznávání hlíny nás všechny moc bavilo a pro další činnosti bylo velmi přínosné.

Obrázek 16: fotoarchiv autorky – stopy listu

VZDĚLÁVACÍ CÍLE			
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast	
rozvoj a užívání všech smyslů	komentování zážitků a aktivit, vyřizování vzkazů a zpráv	osvojení si elementárních poznatků, schopností a dovedností důležitých pro navazování a rozvíjení vztahů dítěte k druhým lidem	
OČEKÁVANÉ VÝSTUPY			
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast	
vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů (sluchově rozlišovat zvuky a tóny, zrakově rozlišovat tvary předmětů a jiné specifické znaky, rozlišovat vůně, chutě, vnímat hmatem apod.)	vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodné zformulovaných větách	společenské hry, společné aktivity nejružnějšího zaměření	
KONKRETIZOVANÉ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY			
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast	
Dítě ověří vlastnosti hlíny	Dítě vyjádří svůj pocit	Dítě předá hlínu dalšímu po přiměřené době	
EVALUACE			
Hodnocení k. oč. výstupů (starší děti)			
	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE
1. Biologická oblast	X		
Odůvodnění: děti hlínu viděly, cítily, chutnaly a sahaly na ni			
2. Psychologická oblast	X		
Odůvodnění: děti v kroužku vyjádřily svůj pocit z hlíny slovy i pohledy			

3. Sociální oblast		X	
Odůvodnění: při posílání hlíny v kruhu si ji některé děti u sebe nechávaly příliš dlouho			
Hodnocení k. oč. výstupů (mladší děti)			
	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE
1. Biologická oblast	X		
Odůvodnění: děti hlínu viděly, cítily, chutnaly a sahaly na ni			
2. Psychologická oblast		X	
Odůvodnění: některé mladší děti vyjádřily svůj pocit pouze pohledem			
3. Sociální oblast	X		
Odůvodnění: děti hlínu posílaly po přiměřené době			

Obrázek 17: fotoarchiv autorky – zkoumání vlastností hlíny

7.2 Aktivita 2: Zažít hlínu v přírodě

Motivace: hlína jako země, po které chodíme. Kde ji můžeme vidět, kde se jí můžeme dotknout? Můžeme ji cítit skrze bosá chodidla, nebo ji zkoumat rukama. Je stejná jako keramická hlína? Jaké má vlastnosti?

Technika: zážitek

Materiál: hlína v přírodě, lopatky, kyblíky

Postup: Děti si rozeberou lopatky, kyblíky, lano a vydáváme se hledat stopy. Jelikož delší dobu nepršelo, hlína je suchá a stopy v ní nenalézáme, vydáváme se na výlet k potoku. U potoka si děti sundají své kalhoty, ponožky, boty a vydávají se zkoumat bláto v potoce. Nohy se jim v blátě ztrácí až nad kotníky a děti se v něm šťastně rochní, nakládají do kyblíku, používají jej jako maltu při stavění zdi, rýpají do něj klackem, hledají žížaly a vymýšlí spoustu dalších činností.

Reflexe: sedíme v kruhu a povídáme si o tom, co jsme zkusili, našli.

Obrázek 18: fotoarchiv autorky – zkoumání bosýma nohama

Zhodnocení aktivity: hlína v přírodě děti neustále láká ke kontaktu, ať už v podobě blátivé kaluže, nebo hromádky prachu. Je tedy na místě nechat je i tuto hlínu zkoumat. Jelikož je sucho a my chceme hlínu zažít především mokrou, vydáváme se k potoku, kde je pořádné bahniště. Opět je na prvním místě prožitek, spolu s hmatem a dotykem. Uvědomuji si ale, že jedna věc je dotek rukou a úplně něco jiného je dotek nohou, či jinou částí těla! Děti jsou tedy pobídnuty k tomu, aby hlínu zkoumaly i jinak. Je moc pěkné vidět, s jakým úžasem se děti vrhají do bahna a bez zábran se v něm rochní a zkoumají jej. To je právě to, čeho jsem chtěla docílit, co jsem si přála vidět a co se mi splnilo. Šťastné děti.

Po chvíli děti zjišťují, že i tady v přírodě po nich zůstává mnoho stop. Tyto blátivé jsou pěkné a v souladu s přírodou, nicméně vidíme, že někteří lidé zde zanechávají i jiné stopy, které už tak pěkné nejsou.

Obrázek 19: fotoarchiv autorky – zkoumání hlíny v přírodě

VZDĚLÁVACÍ CÍLE			
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast	
rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí	posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)	rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k rodině, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané	
OČEKÁVANÉ VÝSTUPY			
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast	
zvládnout základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci, běžné způsoby pohybu v různém prostředí (zvládnout překážky, házet a chytat míč, užívat různé náčiní, pohybovat se ve skupině dětí, pohybovat se na sněhu, ledu, ve vodě, v písku)	spontánní hra, volné hry a experimenty s materiálem a předměty	chovat se a jednat na základě vlastních pohnutek a zároveň s ohledem na druhé	
KONKRETIZOVANÉ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY			
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast	
Dítě se pohybuje v bahně	Dítě zkoumá hlínu	Dítě dává pozor, aby neublížilo druhému	
EVALUACE			
Hodnocení k. oč. výstupů (starší děti)			
	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE
1. Biologická oblast	X		
Odůvodnění: děti s chutí chodily bahnem			

2. Psychologická oblast	X		
Odůvodnění: všechny děti hlínu pečlivě zkoumaly			
3. Sociální oblast		X	
Odůvodnění: některé děti nebyly příliš opatrné			
Hodnocení k. oč. výstupů (mladší děti)			
	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE
1. Biologická oblast		X	
Odůvodnění: některé mladší děti nechtěly v bahně chodit na boso a pohybovaly se pouze po kraji			
2. Psychologická oblast	X		
Odůvodnění: všechny děti hlínu pečlivě zkoumaly			
3. Sociální oblast		X	
Odůvodnění: některé děti nebyly příliš opatrné			

Obrázek 20: fotoarchiv autorky – jak hluboko se ponořím?

7.3 Aktivita 3: Rostliny

Motivace: sedíme v kruhu a povídáme si o rostlinách. Jak ze semínka vyrostou, jsou krásné a užitečné, jak nám dávají další semínka, ale také o tom, že jsou pomíjivé. Neustále se mění, rodí, rostou a zase stárnou a mizí... Mění se nejen rostliny, ale také my lidé, děti... a mění se a pomíjí vlastně všechno, každý moment, ať už veselý, či smutný.

Pomůcky: semínka řeřichy, levandule, květináč, mistička, hlína, voda, rýč

Postup: řeřicha – dětem rozdáme malé květináče a necháme je, aby si je naplnily hlínou. Když mají přiměřené množství hlíny, udusáme ji a nasypeme na ni semínka řeřichy. Květináč doplníme hlínou po okraj. Po tom, co si semínka zasadíme, si ještě vyrobíme značku, abychom si svůj květináč poznali. Zasazenou řeřichu si děti odnesou domů, pečují o ni a sledují, co se s ní děje. Jak roste a sílí, ale také jak hyne, nebo jak mizí do břicha.

Levandule – dětem rozdáme rýče, lopaty, kbelíky a jdeme kopat díry pro levandule. Levandule jsou pouze dvě, proto se děti u činností střídají. Když máme díry vykopené, zasadíme do nich rostlinky levandulí a zasypeme je hlínou tak, aby jejich stonek začínal tam, kde končí hlína. Přesazené levandule potřebují vodu a děti zábavu, a tak jim rozdáme injekční stříkačky, kterými levandule postupně zalijí. Teď by dětem měly kvést spoustu let.

Reflexe: po delší dobu sledujeme, co se s našimi rostlinami děje. Jestli je v nich život, síla, nebo naopak jejich existence pomalu pomíjí.

Obrázek 21: fotoarchiv autorky – sázení řeřichy

Zhodnocení aktivity: pomíjivost. Obklopuje nás celý život a je naší součástí. Život vzniká, zaniká, plyne. Týká se všeho živého, ale i neživého. Dětem se tento pojem snažím vysvětlit a začínám tím pro dospělé těžším, ale pro děti a pochopení jednodušším. Povídáme si o životě lidí, jak se rodí děti, rostou, mění se v dospělé, později v babičky a dědečky a jednoho dne ten jejich život skončí. Změní se. Snažím se jim vysvětlit, že to není špatně, nýbrž správně. Jen je někdy těžké tuto změnu přijmout. Děti se tváří, že všemu rozumí, ale jak to vnímají uvnitř, nevím. Pokračujeme květinami. Na nich si pěkně můžeme ukázat, jak se mění. Zasadíme si tedy řeřichu, která roste skoro před očima, na které děti krásně vidí průběh jejího života, její vývoj a změny. Děti jsou fascinované miniaturními semínky a nechtějí věřit, že jim z toho opravdu něco vyroste. Řeřicha je svou rychlostí překvapí a přesvědčí jak o své existenci, tak o pomíjivosti. Další rostlinou, kterou si zasadíme, je levandule. U té už nezkoumáme rychlý vývoj, ale učíme se, že průběh pomíjivosti můžeme ovlivnit, když se o ni budeme patřičně starat.

Pomíjivost jsme si ukázali na živých příkladech, ale vlastně jsme se tím připravovali na pomíjivost keramické hlíny.

Obrázek 22: fotoarchiv autorky – sázení levandule

VZDĚLÁVACÍ CÍLE		
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast
rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládání pohybového aparátu a tělesných funkcí	rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření)	rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k rodině, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané
OČEKÁVANÉ VÝSTUPY		
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast
ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, s nástroji, náčiním a materiálem, zacházet s grafickým a výtvarným materiálem, např. s tužkami, barvami, nůžkami, papírem, modelovací hmotou, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji apod.)	vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (konstruktivních, výtvarných, hudebních, pohybových či dramatických) i ve slovních výpovědích k nim	vyjednávat s dětmi i dospělými ve svém okolí, domluvit se na společném řešení (v jednoduchých situacích samostatně, jinak s pomocí)
KONKRETIZOVANÉ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY		
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast
Dítě zasadí řeřichu	Dítě si vyrobí značku na květináč	Dítě se domluví na střídání lopaty

EVALUACE			
Hodnocení k. oč. výstupů (starší děti)			
	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE
1. Biologická oblast	X		
Odůvodnění: děti sadily podle pokynů			
2. Psychologická oblast	X		
Odůvodnění: všechny děti si vyrobily značku			
3. Sociální oblast		X	
Odůvodnění: některým dětem se nelíbilo, že by se měly střídat s jinými, ale nakonec se domluvily			
Hodnocení k. oč. výstupů (mladší děti)			
	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE
1. Biologická oblast		X	
Odůvodnění: některé děti potřebovaly pomoc s odhadem množství hlíny			
2. Psychologická oblast	X		
Odůvodnění: všechny děti si vyrobily značku			
3. Sociální oblast	X		
Odůvodnění: mladší děti se ochotně střídají			

Obrázek 23: fotoarchiv autorky - řeřicha

7.4 Aktivita 4: Pohádka o skřítcích

Motivace: motivací je samotná pohádka

Pomůcky: karimatka, spacák, pohádka

Postup: děti si lehnou na karimatku, zachumlají se do spacáků a poslouchají příběh o skřítcích.

Poznámky: dětem můžeme dát kousek hlíny, kterou si při poslušání pohádky mohou žmoulat.

Reflexe: ptáme se dětí, o čem příběh byl, co je zaujalo a jestli na základě příběhu mají chuť něco tvořit.

Obrázek 24: fotoarchiv autorky – skřítek Sněhulka

Zhodnocení aktivity: příběh, který jsme vymysleli spolu s bratrem Václavem, měl děti zaujmout, vtáhnout je do děje pomocí představ a především je připravit na pomíjivost hlíny, se kterou se mají brzy setkat. Byl to celkem oříšek, ale myslím, že se nám jej celkem podařilo rozlousknout. Pohádku jsem dětem četla před spaním a bylo opravdu vidět, že je příběh baví. Opět jsem pozorovala jejich emoce a viděla jsem, jak příběh prožívají. Když jsem četla o Petříkovi, jak tvoří z hlíny, viděla jsem na jejich tváři chuť taky tvořit, když ale začalo pršet a skřítek se rozpustil, viděla jsem smutek. Potom přišli pavouci a s nimi strach, ale na závěr se pěkně uklidnily a tvářily se šťastně a spokojeně. Kromě těchto emocí proběhla i spousta jiných, stačí se jen vžít do příběhu a třeba je i vy prožijete.

VZDĚLÁVACÍ CÍLE			
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast	
osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí	rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)	rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k rodině, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané	
OČEKÁVANÉ VÝSTUPY			
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast	
rozlišovat, co prospívá zdraví a co mu škodí; chovat se tak, aby v situacích pro dítě běžných a jemu známých, neohrožovalo zdraví, bezpečí a pohodu svou ani druhých	projevovat zájem o knížky, soustředěně poslouchat četbu, hudbu, sledovat divadlo, film, užívat telefon	chovat se a jednat na základě vlastních pohnutek a zároveň s ohledem na druhé	
KONKRETIZOVANÉ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY			
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast	
Dítě umožní ostatním dětem pohodlí	Dítě poslouchá pohádku	Dítě nevyrušuje	
EVALUACE			
Hodnocení k. oč. výstupů (starší děti)			
	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE
1. Biologická oblast	X		
Odůvodnění: děti si polehaly tak, aby nebránily pohodlí druhých			
2. Psychologická oblast	X		
Odůvodnění: starší děti poslouchaly pohádku			

3. Sociální oblast		X	
Odůvodnění: některé starší děti u pohádky vyrušovaly			
Hodnocení k. oč. výstupů (mladší děti)			
	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE
1. Biologická oblast	X		
Odůvodnění: děti si polehaly tak, aby nebránily pohodlí druhých			
2. Psychologická oblast		X	
Odůvodnění: některé mladší děti u pohádky usnuly			
3. Sociální oblast	X		
Odůvodnění: děti pozorně poslouchaly, nebo spaly			

Obrázek 25: fotoarchiv autorky - skřítki

7.5 Aktivita 5: Tvorba skřítků

Motivace: slyšeli jsme pohádku o skřítcích. Jací asi jsou, jak vypadali v našich představách? Jakou mají povahu? Zkusíme si takového skřítká vytvořit.

Technika: modelovaný objekt

Materiál: keramická hlína, podložka, přírodniny, pomůcky ke tvoření detailu – větvičky, listy, kamínky, uhlíky

Postup: každé dítě dostane kousek hlíny, kterou si zpracuje. Vytvoří si z ní „tělo“ skřítká, které bude podle svých představ doplňovat dalšími kousky hlíny či přírodninami, které najde v okolí. Hotové skřítky necháme uschnout.

Reflexe: děti povídají o svých skřítcích - jakou má povahu, popíší vzhled, co se jim líbí na skřítcích ostatních dětí, jak u tvorby postupovaly, jak se jim pracovalo s hlínou (pocity).

Obrázek 26: fotoarchiv autorky - modelování

Zhodnocení aktivity: prošli jsme cestou poznání keramické hlíny a došli k samotné tvorbě. I tato činnost bude spíše experimentování, nežli nějaké přesné postupy. Každý způsob tvoření je správný a děti podporujeme ve vlastní fantazii, jak při představě konečného díla, tak i způsobu práce. Děti tedy zařazují bouchání, krájení, mačkání, válení, otiskování... a dekorují různými předměty. Při práci jsou soustředěné a zaujaté. Do tvorby se vžívají a tvoří tělem i duší. Starší děti mají skřítky propracovanější a vytváří jim i různé doplňky, a u menších dětí je to spíše o procesu a neustálém zkoumání a poznávání. Každý do svého díla dal kousek sebe a proto má každý skřítek své kouzlo. Každý je jiný a přesto k sobě ladí.

Obrázek 27: fotoarchiv autorky – radost

Obrázek 28: fotoarchiv autorky – detailní tvorba

VZDĚLÁVACÍ CÍLE		
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast
rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládání pohybového aparátu a tělesných funkcí	rozvoj, zpřesňování a kultivace smyslového vnímání, přechod od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně-logickému (pojmovému), rozvoj paměti a pozornosti, přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným, rozvoj a kultivace představivosti a fantazie	vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu, pozitivních vztahů ke kultuře a umění, rozvoj dovedností umožňujících tyto vztahy a postoje vyjadřovat a projevat
OČEKÁVANÉ VÝSTUPY		
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast
ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, s nástroji, náčiním a materiálem, zacházet s grafickým a výtvarným materiálem, např. s tužkami, barvami, nůžkami, papírem, modelovací hmotou, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji apod.)	vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (konstruktivních, výtvarných, hudebních, pohybových či dramatických) i ve slovních výpovědích k nim	zachycovat skutečnosti ze svého okolí a vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (kreslit, používat barvy, modelovat, konstruovat, tvořit z papíru, tvořit a vyrábět z různých jiných materiálů, z přírodnin aj.)
KONKRETIZOVANÉ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY		
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast
Dítě vymodeluje skřítku	Dítě tvoří dle vlastní fantazie	Dítě doplní výrobek z keramické hlíny přírodními

EVALUACE			
Hodnocení k. oč. výstupů (starší děti)			
	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE
1. Biologická oblast	X		
Odůvodnění: všechny starší děti vymodelovaly skřítku			
2. Psychologická oblast	X		
Odůvodnění: děti tvořily dle vlastní fantazie			
3. Sociální oblast	X		
Odůvodnění: všechny děti tvorbu doplnily přírodními materiály			
Hodnocení k. oč. výstupů (mladší děti)			
	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE
1. Biologická oblast		X	
Odůvodnění: z tvorby mladších dětí někdy vzniklo něco jiného než skřítek			
2. Psychologická oblast	X		
Odůvodnění: děti tvořily dle vlastní fantazie			
3. Sociální oblast	X		
Odůvodnění: všechny děti tvorbu doplnily přírodními materiály			

Obrázek 29: fotoarchiv autorky – řada skřítků

7.6 Aktivita 6: Skřítkovo obydlí

Motivace: máme tu spoustu krásných skřítků, kteří jsou tu s námi ale jen dočasně (než jejich existence pomine). Co kdybychom jim vytvořili nějaké obydlí, kde by se mohli schovat před nepříznivými podmínkami? Třeba by nám tu déle vydrželi.

Technika: land - art

Materiál: přírodniny – klacky, hlína, větvičky, listy, mech, kamení, co najdeme v okolí

Postup: děti si vyberou místo, kde budou stavět obydlí (sami, nebo ve skupinkách – volba). Najdou si materiál, který chtějí použít, a dají se do stavění.

Poznámky: děti budou mít k dispozici takový prostor, aby nebyly vzájemně omezovány, ale také abychom na ně viděli

Reflexe: každé dítě si vezme svého skřítku do ruky a postupně obejdeme všechna obydlí. Děti, které dané obydlí stavěly, do něj vloží svého skřítku a řeknou, jak obydlí stavěly, co na stavbu použily a jak je tato činnost bavila. Ostatní děti řeknou, co se jim na stavbě líbí.

Obrázek 30: fotoarchiv autorky – skřítkovo obydlí

Zhodnocení aktivity: nastává čas, kdy se vývoj skřítků blíží ke konci, a následují dny, kdy si skřítek bude užívat pěkného počasí a radovat se ze života, ale i dny, kdy bude bojovat o život, který bude pomalu a neúprosně pomíjet. Bude vystaven povětrnostním vlivům, které pro něj nebudou snadnou zkouškou. Ačkoliv jsme se na jejich pomíjivost připravovali, pomůžeme jim, aby nám vydrželi o něco déle. Postavíme jim domečky, ve kterých se mohou schovat.

Děti se do stavění domečků vrhají s odhodláním a snahou skřítku zachránit. Domečky staví malé i velké, ale hlavně se snaží udělat je odolné a větru vzdorné. Když je všechny děti mají jakž takž hotové, vezmou si do rukou svého skřítku a jdeme se podívat, jaký domeček kdo postavil. Děti nám povykládají, co všechno v domečku mají, kde je koupelna, kde skřítek bude spíkat a na závěr jej tam postavíme a popřejeme mu pěkné počasí. Tímto způsobem obcházíme všechny domečky a skřítkci se tak rozmístí do svých nových příbytků. Na závěr jim zazpíváme písničku o skřítkovi, kterou děti znají, a odebereme se k obědu. Jak dlouho nám skřítkci vydrží? Neschovají se nám přes noc? Děti mají spoustu otázek, ale odpověď na ně se ukáže až časem. Zatím je můžeme chodit navštěvovat.

VZDĚLÁVACÍ CÍLE			
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast	
rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsahu pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládání pohybového aparátu a tělesných funkcí	rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření)	rozvoj společenského i estetického vkusu	
OČEKÁVANÉ VÝSTUPY			
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast	
ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s předměty denní potřeby, s drobnými pomůckami, s nástroji, náčiním a materiálem, zacházet s grafickým a výtvarným materiálem, např. s tužkami, barvami, nůžkami, papírem, modelovací hmotou, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji apod.)	hry nejrůznějšího zaměření podporující tvořivost, představivost a fantazii (kognitivní, imaginativní, výtvarné, konstruktivní, hudební, taneční či dramatické aktivity)	zachycovat skutečnosti ze svého okolí a vyjadřovat své představy pomocí různých výtvarných dovedností a technik (kreslit, používat barvy, modelovat, konstruovat, tvořit z papíru, tvořit a vyrábět z různých jiných materiálů, z přírodnin aj.)	
KONKRETIZOVANÉ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY			
Biologická oblast	Psychologická oblast	Sociální oblast	
Dítě postaví domeček	Dítě tvoří podle vlastní představy	Dítě tvoří z přírodnin	
EVALUACE			
Hodnocení k. oč. výstupů (starší děti)			
	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE
1. Biologická oblast	X		

Odůvodnění: všechny děti postavily domeček			
2. Psychologická oblast		X	
Odůvodnění: některé děti dělají podobný domeček jako kamarád blízko něj			
3. Sociální oblast	X		
Odůvodnění: všechny děti tvoří z přírodního materiálu, který se nachází v blízkosti školky			
Hodnocení k. oč. výstupů (mladší děti)			
	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE
1. Biologická oblast	X		
Odůvodnění: všechny postavily domeček			
2. Psychologická oblast	X		
Odůvodnění: Starší děti využily své kreativity a postavily každý jiný domeček			
3. Sociální oblast	X		
Odůvodnění: všechny děti tvoří z přírodního materiálu, který se nachází v blízkosti školky			

Obrázek 31: fotoarchiv autorky – přístřeší pro skřítku

8 ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsem zpracovala soubor aktivit, který má sloužit jako inspirace pro rodiče a učitele, při tvorbě z keramické hlíny.

V teoretické části jsem nejprve popsala vývoj dítěte předškolního věku, lesní mateřské školy, práci s keramickou hlínou a land art.

Dále jsem vytvořila soubor aktivit, které dětem umožní seznámit se keramickým materiálem, osahat si jej a zkoumat jeho vlastnosti. Důležitou součástí je také osvojení si pojmu pomíjivost, který s naší tvorbou úzce souvisí.

Tyto aktivity jsem zrealizovala v lesním klubu Chaloupka v Jeseníku, kde vznikl i konečný výsledek – skřítkci umístění v lese, pod střechou z přírodních materiálů, kde je čeká zkouška přežití v přírodních podmínkách a kde jejich existence časem pomine. Jelikož jsme tvořili pouze z přírodních materiálů a výsledek je umístěn do exteriéru, jedná se o land art.

Díky času, strávenému v lesním klubu spolu s dětmi, které mají úzký a vřelý vztah s přírodou, a díky společnému tvoření, jsem si ujasnila představy o tom, čemu se chci plně věnovat a kam chci směřovat své kroky v následující životní etapě.

Celkový čas, který jsem touto prací strávila, považuji za přínosný, protože jsem se dozvěděla spoustu zajímavých a důležitých informací, setkala jsem se s mnoha příjemnými lidmi, a to všechno díky mé vedoucí práci, která mě směřovala správným směrem.

9 REFERENČNÍ SEZNAM

Literatura

ADAMCOVÁ, Marie a Alena VOLKOVÁ BALVÍNOVÁ. *Keramika pro malé i velké*. Olomouc: Fin Publishing, 1994. ISBN 80-85572-67-2.

HELMING, Helene. *Pedagogika M. Montessoriovej*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1996. ISBN 80-08-00281-6.

KAFKA, Ivan, 2006. Ivan Kafka 1975-2005: [realizace pro krajinu, prostor a město = Realisationen für Landschaft, Raum und Stadt. Praha: Art D - Grafický ateliér Černý, 218 s. ISBN 80-902892-9-0.

KASTNER, J. WALLIS, B. 1998. Land and enviromental art. New York: Phaidon. 304 p. ISBN 978-0-7148-4519-7

KOLAŘÍKOVÁ, M. *Dítě předškolního věku v prostředí sociální exkluze*. Opava 2015. ISBN 978-80-7510-161-7

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0.

MALPAS, William, 2007. Land Art. A Complete Guide to Landscape, Enviromental, Earthworks, Nature, Sculpture and Installation Art. Maidstone: Crescent Moon Publishing. 302 p. Second edition. ISBN 1-86171-062-3.

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

ROESELOVÁ, Věra. *Didaktika výtvarné výchovy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2003. Texty pro distanční studium. ISBN 80-7290-121-4.

RUBEŠOVÁ, Radka. *Ruce v hlíně: tvořivá keramika pro děti*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1085-6.

SELDIN, T., Jak vychovat úžasné dítě podle principů Montessori. Přeložil Petr SOMOGYI. Praha: Slovart, 2017. ISBN 978-80-7529-405-0

ŠMELOVÁ, Eva a Michaela PRÁŠILOVÁ. *Didaktika předškolního vzdělávání*. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1302-4.

ŠMELOVÁ, E., *Bezvýhradná akceptace ve výchově dítěte*. Olomouc 2015. ISBN 978-80-244-4217-4

ŠMELOVÁ, Eva, Martina FASNEROVÁ a Jitka PETROVÁ. *Univerzitní mateřská škola a její specifika v oblasti předškolního vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3877-1.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

Internetové zdroje

ARTMUSEUM [online]. 2009 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/sмеры_list.php?smer_id=150

Logarte. <https://www.logarte.cz/vyvoj-kresby> [online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.logarte.cz/vyvoj-kresby>

[online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://ceramicartsnetwork.org/daily/pottery-making-techniques/ceramic-decorating-techniques/a-potter-shares-a-simple-technique-for-making-texture-stamps-with-natural-objects/>

[online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://newhorizonspreschool.com.au/>

[online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.redtedart.com/snail-crafts-using-clay//>

[online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <http://coolartschool.blogspot.com/2011/09/ceramic-leaf-bowls.html?m=1>

[online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.phaidon.com/agenda/art/articles/2013/november/18/explaining-smithsons-spiral-jetty/>

[online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <http://sembrandonoticias.com/la-magia-en-la-naturaleza/>

[online]. [cit. 2019-03-25]. Dostupné z: <https://www.artlist.cz/ivan-kafka-946/>

10 SEZNAM OBRAZOVÉ DOKUMENTACE

- Obrázek 1: stadium hlavonožce (logarte.cz)*
- Obrázek 2: stadium subjektivně fantazijního zpracování (logarte.cz)*
- Obrázek 3: fotoarchiv autorky, lesní klub Chaloupka*
- Obrázek 4: fotoarchiv autorky – bosá chůze v různém terénu*
- Obrázek 5: fotoarchiv autorky – zkoumání vlastností hlíny*
- Obrázek 6: fotoarchiv autorky – zkoumání hlíny v přírodě*
- Obrázek 7: fotoarchiv autorky - modelování zvířat*
- Obrázek 8: vytváření z plátu (newhorizonspreschool.com.au)*
- Obrázek 9: Vytváření misky (Ceramicartsnetwork.org)*
- Obrázek 10: pálená keramika (coolartschool.blogspot.com)*
- Obrázek 11: Nepálená keramika (redtedart.com)*
- Obrázek 12: Robert Smithson, Spiral Jetty (phaidon.com)*
- Obrázek 13: Andy Goldsworthy, wood line (sembrandonoticias.com)*
- Obrázek 14: Ivan Kafka, lesní koberec (www.artlist.cz)*
- Obrázek 15: fotoarchiv autorky – zkoumání hlíny*
- Obrázek 16: fotoarchiv autorky – stopy listu*
- Obrázek 17: fotoarchiv autorky – zkoumání vlastností hlíny*
- Obrázek 18: fotoarchiv autorky – zkoumání bosýma nohama*
- Obrázek 19: fotoarchiv autorky – zkoumání hlíny v přírodě*
- Obrázek 20: fotoarchiv autorky – jak hluboko se ponořím?*
- Obrázek 21: fotoarchiv autorky – sázení řeřichy*
- Obrázek 22: fotoarchiv autorky – sázení levandule*
- Obrázek 23: fotoarchiv autorky – řeřicha*
- Obrázek 24: fotoarchiv autorky – skřítek Sněhulka*
- Obrázek 25: fotoarchiv autorky – skřítki*
- Obrázek 26: fotoarchiv autorky – modelování*
- Obrázek 27: fotoarchiv autorky – radost*
- Obrázek 28: fotoarchiv autorky – detailní tvorba*

Obrázek 29: fotoarchiv autorky – řada skřítků

Obrázek 30: fotoarchiv autorky – skřítkovo obydlí

Obrázek 31: fotoarchiv autorky – přístřeší pro skřítku

11 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – fotodokumentace aktivity č. 1 – Poznávání hlíny

Příloha 2 – fotodokumentace aktivity č. 2 – Zažít hlínu v přírodě

Příloha 3 – fotodokumentace aktivity č. 3 – Rostliny

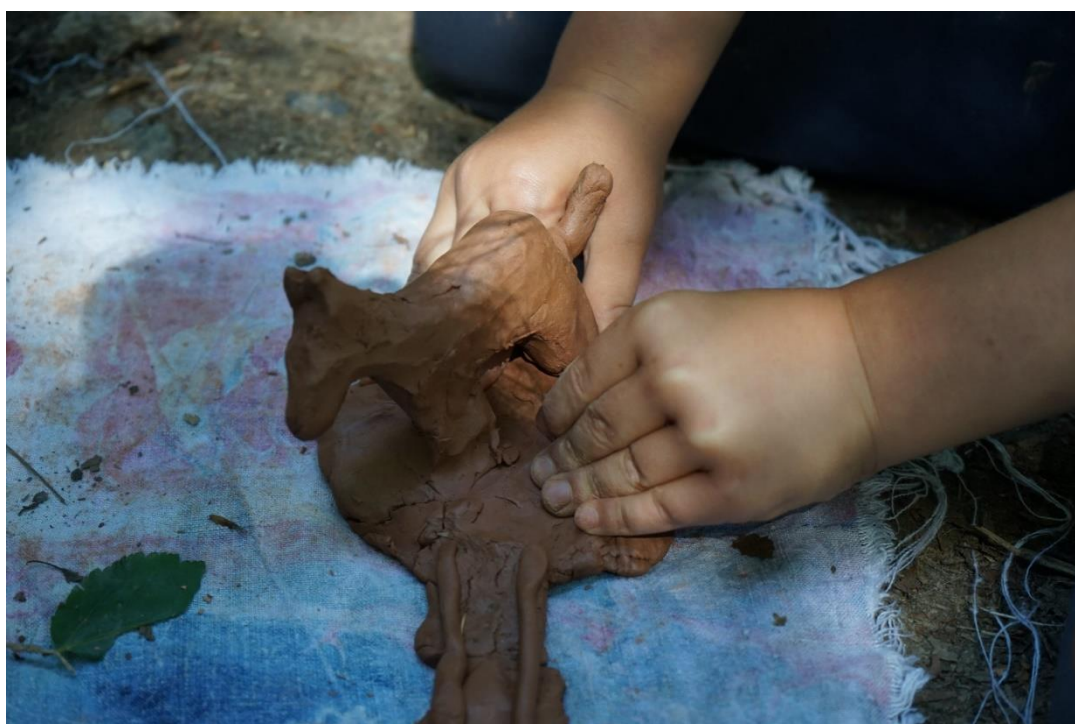
Příloha 4 – aktivita č. 4 – Pohádka o skřítcích

Příloha 5 – fotodokumentace aktivity č. 5 – tvorba skřítků

Příloha 6 – fotodokumentace aktivity č. 6 – Skřítkovo obydlí

12 PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Příloha č. 1

Příloha č. 2

Příloha č. 2

Příloha č. 3

Příloha č. 3

Příloha č. 3

Příloha č. 4

Skřítkové

„Mamí, já jdu ven,“ rozeznělo se domem a ozval se dusot.

„Ale nechod' na cestu a do večere doma.“

„Jasně, dík.“ Ozvalo se klapnutí dveří a domem se rozhostilo ticho.

„Konečně,“ usmál se Petřík a rychle si nazul boty. Rozhlédl se po zahradě a hned zamířil k potoku. Vesele při tom poskakoval a brodil se vysokou trávou. Zanedlouho už byl konečně na břehu. Letní slunce dalo potoku celkem zabrat, a tak z něj zbyl jen malý čůrek. Petřík se rozhlédl a okamžitě začal pátrat ve vyschlém břehu. Odvalil několik kamenů a pozoroval, jak polekaní broučci a housenky prochází do trávy.

„Paráda,“ rozzářil se najednou a pustil kámen. Rozzářila se mu očka a on se vrhl na zem. Jeho ruce opatrně zajely do měkké načervenalé hlíny a na tváři se mu rozzářil úsměv. Hlína byla teploučká a krásně to mlaskalo. Petřík si užíval ten nádherný pocit a zanedlouho měl bláto i za ušima. Uplácal několik koulí a postavil je na sebe, vypadaly přesně jako sněhulák. Stačilo mu jen přidat větývku a čepičku ze žaludu a nebylo o tom pochyb. Petřík se usmál a pokračoval v patlání, uhňácal kužel a postavil ho vedle sněhuláka. Klackem mu nakreslil pusu a pár vlasů, další dvě dřívka použil jako ruce a místo očí mu vmáčkl dva kamínky. Třetí postavička byla jaksi rozpláclá, místo úst měla tři malé klacíky a místo vlasů několik stébel trávy. Petřík mu ještě místo nosu vtiskl kuličku rybízu a pyšně si své dílo prohlídl.

„Petře, večere!“ rozeznělo se vzduchem a Petřík sebou cukl. Opravdu, sluníčko už bylo nízko, byl čas na jídlo.

„Už běžím,“ zavolal a zmizel v trávě. Za chvíli už byl u dveří, kde na něj čekala maminka.

„No ty zas vypadáš, marš se umýt, jídlo už je na stole.“ Petřík se jen usmál a proklouzl do koupelny. Rychle si umyl ruce až po lokty a spěchal ke stolu. Zbytek rodiny už na něj netrpělivě čekal.

„Tak dobrou chuť,“ prohlásil tatínek a Petřík se rychle natáhl pro rohlík. Rodiče si ještě dali pusu a zanedlouho se kuchyní rozezvučelo ťukání nožů a skleniček. Petřík měl na tváři široký úsměv, stejně jako i máslo a čerstvou marmeládu.

„Jejda, prádlo!“ vykřikla najednou maminka a vyběhla ze dveří. Petřík ji chvíli zmateně pozoroval, ale najednou ho probralo ťukání na okno. Podíval se ven a úsměv mu povadl. Začínalo pršet.

„Skřítci!“ napadlo ho najednou a rychle vyskočil od stolu a rozeběhl se ven.

„Petře, nechod' nikam, je večere,“ ozvalo se za ním, ale to už byl Petřík venku. Okamžitě zamířil na břeh potoka k místu, kde nechal své výtvary. Hlavu měl zmáčenou a do bot mu teklo, ale stejně běžel. Zastavil až na břehu potoka. Vůbec ho nepoznával, najednou v něm bylo mnohem víc vody. Vystrašeně se zadíval směrem ke skřítkům a začal se trást. Zahlédl ještě, jak mizí poslední koule ze sněhuláka a pak už nezbylo nic.

„Ne, Ne, NE, To nesmíte!!!“ zakřičel ze všech sil a z očí mu začaly téct slzy. Vrhł se do potoka a zkusil pochyťat poslední zbytky skřítků, ale ti už byli rozmočeni docela, nezbylo vůbec nic.

„Mamí,“ zavolal nešťastný Petřík a zhroutil se do trávy na břehu. Celé jeho tělo se oťrásalo ve vzlycích a z očí se mu kutálely slzy jako hrášky.

„Petře!“ ozval se za ním ustaraný hlas a někdo ho zvedl do náruče.

„Neboj, to bude dobrý,“ chlácholil ho tatínek a hladil ho po zádech.

„O...Oni... jsou pryč,“ dostal ze sebe Petřík mezi vzlyky. Tatínek ho znovu pohladil a rychle pospíchal domů.

„Mami,“ zavzlykal Petřík hned, jak dorazili a natáhl k ní ruce. Vzala ho do náruče a začala ho utěšovat.

„Napustím vanu,“ hlesl tatínek a zmizel v koupelně. Maminka Petříka začala opatrně vysvlékat z promáčeného oblečení a rychle ho šla zahřát do teplé vody. Petřík, oči červené a hlavu svěšenou, jen tiše brečel. Po teplé koupeli ho navlekli do pyžama a uložili ho do postele. Zanedlouho už Petřík přestal brečet, tělíčko se mu přestalo třást a oči se mu zavřely. Usnul.

„Pét'ó. No tak, Pét'ó probud' se,“ zazněl hlas hladký jako tající vločka. Petřík si promnul unavené oči a několikrát zamrkal. Nad hlavou najednou neměl strop svého pokoje, ale jen modrou oblohu. Zmateně se posadil a zalapal po dechu. Už věděl přesně, kde je. Ležel vedle potoka. V dálce viděl starý dub, na kterém měl houpačku, ale něco mu na tom nehrálo, všechno bylo moc velké a strašně daleko.

„No dobré ráno,“ zabručel někdo za ním. Petřík sebou cukl a otočil se. Vyvalil oči a začal se trochu třást. Před ním byl podivný hliněný tvor, který se na něj mračil očima jako dva kameny.

„Ale Pét'ó, přece by ses nás nebál,“ ozval se znovu ten hlas jako tající vločka. Pét'a se za ním otočil a spatřil hliněného sněhuláka, jak se na něj usmívá. Petřík zalapal po dechu a vsedě začal couvat. Najednou na něco narazil a pomalu se začal otáčet.

„Nazdár,“ zahlaholilo to a Petřík sebou cukl. Před ním bylo cosi neurčitého. Petříkovi najednou zajiskřily oči.

„Tebe znám,“ prohlásil a ukázal na onu podivnou hroudu prstem. Jeho dřevěný úsměv a rybízově rudý nos mu konečně pomohly si vzpomenout.

„Ještě aby ne,“ zahlaholil dětinský hlásek, „říkají mi Rybízák,“ prohlásil. Petřík zamrkal a podíval se na zbylé dva. Opravdu, byli to jeho skřítkové.

„Já jsem Sněhulka,“ ozval se ten hlásek jako vločka.

„A já Koukal,“ prohlásil ten s kamínky místo očí. „Vítej v našem světě.“

„V našem světě?“ zašeptal Petřík a znovu se rozhlédl. A pravdu, to vedle něj nebyl kmen stromu, ale stéblo trávy, a ta zelená poduška pod ním byl vlastně jen velký list. Petřík chvíli jen udiveně zíral a přemýšlel, co má dělat. Najednou se obloha zatáhla a Petřík sebou trhl.

„Rychle, musíme pryč!“ zakřičel a popadl Sněhulku za ruku.

„Ale, počkej..., Co se děje?“ zavýskla.

„Není čas, bude pršet, musíte se schovat,“ prohlásil Petřík a rychle ji táhnul pryč.

„A kam chceš jako jít? Kde se schováme?“ Petřík se zarazil, pravda, kde se schovají? Domů je daleko a prodrat se vysokou travou by trvalo strašně dlouho. Petřík se bezradně posadil a rozhlížel se kolem.

„Dub,“ napadlo ho najednou, „to by mohli stihnout.

„Rychle, tudy,“ zavolal a změnil směr. Rybízák s Koukalem chvíli váhali, ale nakonec se přece jen rozběhli za ním.

„A kam teda jdeme?“ zahlaholil Rybízák.

„Tam,“ prohlásil Petřík a ukázal na dub.

„Super, bude dobrodružství,“ zavýskl znovu Rybízák. Sněhulka se usmála a všichni přidali do kroku. Jen Koukal se trochu zamračil, nikam se mu nechtělo.

A tak se vydali na cestu, rychle přeběhli po kamínkové pláži potoka a začali se proplétat mezi stébly trávy. Byl jich tu hotový les a už za chvíli se museli chytit za ruce, aby se náhodou někdo neztratil.

„Péťo, koukej, tady, to si dáme do nosu,“ zahlaholil Rybízák a ukázal kousek do leva. Všichni se otočili za tím směrem a v ústech se jim začaly sbíhat sliny. Byly tam jahody. Krásně červeňoučké a sluníčkem vypečené, jen svítily. Chvíli jen tak stáli a slintali.

„Schválně, kdo tam bude první,“ prohlásil najednou Rybízák a dal se do běhu. Ostatní jen zamrkali a vydali se za ním.

„Pomalí, pomalí,“ volal za nimi a už se blížil k cíli.

„Žuch!“ ozvalo se a země zaduněla. Rybízák zakopl. Svalil se na zem a jeho červený nos se rozkutálel po zemi.

„To máš za to, že se posmíváš,“ řekl Petřík a už vyskakoval pro první sladkou jahodu. Rybízák se trochu zašklebil a postavil se. Zkontroloval odřeniný a najednou ho zachvátila panika.

„Kde,...“ vyjekl, ale Sněhulka ho zarazila.

„Neboj, tady je.“ A podala mu jeho nos. Rybízák se rozzářil a hned ho vrátil zpět na místo.

„Díky,“ řekl upřímně a vyskočil pro jahodu.

„Tumáš, pochutnej si,“ prohlásil a podal ho Sněhulce. Ta se na něj usmála a vzali si jahodu.

„Díky, tos nemusel.“ Rybízák vyskočil ještě pro jednu a přidali se k Petříkovi s Koukalem, kteří už seděli opření o stonek maliny a baštili. Všem jim tekla šťáva po tváři a břicha se jim plnila. Mraky se trochu posunuly a vysvitlo sluníčko. Petřík tiše ležel v trávě a tvářil se spokojeně. To byla dobrota. Za chvíli dojedli i ostatní a přidali se k němu, bylo jim všem krásně.

Petřík se najednou trochu zamračil a začal přemýšlet. Z nějakého důvodu se těmhle jahodám vždycky vyhýbal, ale proč? Nemohl si vzpomenout. Jak tak přemýšlel, najednou z toho měl čím dál horší pocit.

„Myslím, že bychom měli jít, něco se mi na tom nezdá. Myslím, že tu něco, ...“ najednou se zarazil a podíval se nad hlavu. Oči mu naplnil strach a Petřík se začal chvět.

„Pavouci,“ zašeptal. Ostatní taky zvedli hlavy a začali se třást.

„Rychle,“ zavelel Koukal a už byl na nohách, popadl Rybízáka a vyrazil zase na cestu, ale bylo už pozdě, pavouk je viděl. Obratně přeskočil ze stébela na stéblo a vystřelil lepkavé vlákno. To prosvištělo vzduchem a omotalo se Koukalovi okolo nohou, až se neudržel a spadl. Petřík k němu okamžitě přiskočil, ale nevěděl, jak mu pomoci. Popadl uschlé stéblo trávy a začal se s ním ohánět kolem. Pavouk jen znovu vystřelil vlákno a stéblo odlétlo stranou.

„Jak ubohé,“ prohlásil a pomalu se spouštěl dolů. Sněhulce se mezitím podařilo dalším stéblem osvobodit Koukala, a tak teď všichni čtyři tiše zírali na ono nebezpečí. Nemohli si pomoci.

„Utíkejte“, zavolal najednou Koukal a hodil po pavoukovi hrst kamínků. Ten je obratně všechny pochytil, ale než se nadál, byli pryč. Zhlídl jen něco mizet v dáli.

„uuUUAAAA,“ zakřičel našťavaně a vyrazil za nimi. Jeho osm noh kmitalo sem a tam. Petřík se skřítky běželi, seč mohli, ale ne a ne uniknout. Pomalu jim docházely síly, a tak netrvalo dlouho, než se museli schovat. Našli pěkně velký kámen a rychle skočili za něj, než si jich pavouk všimne. Ten je rychle doběhl a zastavil se kousek před tím kamenem. Něco tu nehrálo, kam všichni zmizeli?

Petřík s kamarády ani nedutal. Tiše se tiskli ke kameni a doufali v zázrak. Najednou uslyšeli na kameni jemné ťukání. Petřík opatrně povystrčil hlavu a leknutím poodskočil.

„Mám vás,“ ozvalo se a všichni znovu zkoprněli. „Tentokrát už mi neutečete. Teď si...“ Ještě to ani nedořekl a ozvalo se hlasité mlasknutí. Nikdo nechápal, co se děje.

„Kvák.“ Ozvalo se a Petřík rychle znovu zalezl za kámen. Byla tam obří ropucha. Pavoučí nožička jí ještě vysela z pusy, ale stačilo jedno olíznutí a nezbylo vůbec nic.

„Pojďte, musíme zmizet,“ zašeptal Koukal. Nikdo neváhal a všichni se vrhli za ním. Rychle se proplétali travou a běželi pořád dál. Najednou se Koukal zarazil.

„Sráz!“ zavolal, ale bylo už pozdě. Sněhulka ještě tak tak zastavila, ale Rybízák to neubrzdil, a když do nich ještě narazil Petřík, tak se kutáleli ze svahu. Dole pod kopcem se natáhli, jak dlouzí, tak širocí a nemohli se pohnout.

„Ha, HA, HA! HA!!!“ rozesmál se Rybízák, „tak tomuhle říkám dobrodružství. Ostatní ho překvapeně pozorovali, ale nakonec se taky usmáli. Bylo dobré mít na co vzpomínat.“

„Kamarádi, jsem rád, že jsem vás potkal,“ řekl Petřík a usmál se na ně. Najednou se ale zamračil.

„Co je to za zvuk,“ říkal si a natahoval uši.

„Vžzzz,“ a „Plesk!“ a znova, „Vžzzz, Plesk!“

„Ne, ne, NE!“ zaúpěl Petřík. „Rychle, musíme odsud. Jenom to dořekl a znova to zahvízdalo. „Plesk!“ Petřík dostal přímý zásah. Dešťová kapka ho srazila k zemi a byl celý promáčený.

„NE, NE, Já o vás nechci přijít! Rychle, utíkejte, to stihnete!“ Rybízák se na něj jen usmál a kapka mu z hlavy srazila všechny vlasy. Koukal už ztratil jeden kamínek a Sněhulce se rozpouštěla spodní koule.

„NEEEEE!!“ plakal Petřík a plazil se rychle k nim. Okolo něj padala jedna kapka za druhou, ale on si jich nevšímal.

„Zatím,“ prohlásil Rybízák a další kapka z jeho tělíčka udělala placatou hromádku hlíny.

„Tak zase někdy,“ prohlásil Koukal a i on se rozpustil. Petřík se zoufale díval na Sněhulku a oči mu zalívaly slzy.

„Nebreč,“ chlácholila ho. „Tohle není konec.“ Petřík se na ni s nadějí podíval, ale ten pohled mu znovu vliil slzy do očí. Z posledních sil se doplazil za ní a posadil se.

„Neboj, my tě neopustíme. Pořád budeme tví kamarádi, pořád nás budeš mít ve vzpomínkách.“ Petřík se na ni podíval a přikývl.

„Určitě, já nezapomenu.“

„A když by se ti moc stýskalo, tak nás můžeš znova vyrobít. Vždyť hlíny je tu přece dost.“ To už Petřík přestal i brečet.

„Neboj, hned zítra vás postavím znova. A postavím vám domeček, aby na vás už nikdy nepršelo. A bude mít jahodovou zahrádku.“

„A mohl bys mi udělat trochu vlasy? Ten klobouček je sice hezký, ale nic se nevyrovná pořádným loknám.“

„Neboj, to zařídím,“ prohlásil s vážným výrazem. A už vymýšlel, kde by co našel.

„Tak zatím a nezapomeň na ty vlasy,“ řekla Sněhulka s úsměvem a roztekla se jí poslední koule. Petříkovi se v očích znovu zaleskly slzy, ale tentokrát už se usmíval. Znovu se rozhlédl po třech hromádkách hlíny kolem sebe a ve tváři měl odhodlaný výraz. Najednou se vše skoro zastavilo a Petřík zvedl hlavu a přímo na něj mířila další kapka. Usmál se a zavřel oči. „Plesk!“

„Petříku, vstávej,“ ozval se jemný hlásek a Petřík sebou ospale zavrtěl. Najednou se prudce posadil. „Bum!“ zadunělo to a Petřík si začal mnout čelo.

„Dobrý?“ zeptala se ho maminka a mnula si své vlastní.

„Dobrý,“ usmál se Petřík, ale stejně si to čelo pořád hladil. Potom rychle vyskočil a běžel do koupelny.

„Hej, opatrně chuligáne, ať si neublížíš,“ zavolala za ním, ale on jako by neslyšel. Za chvíli už seděl u stolu v kuchyni a cpal se chlebem s marmeládou.

„Mami, půjdu ven,“ procedil mezi sousty.

„Nemluv s plnou pusou a ven jít můžeš, stejně potřebuju doma uklidit.“ Petřík se usmál a za chvíli už vybíhal ze dveří.

Petřík už teď věděl, že o některé věci možná přijde, ale taky, že spousta věcí se dá opravit. A pokud ani to nestačí, vždycky budou žít v jeho vzpomínkách.

Autor – Václav Uhlíř, Marie Uhlířová

Příloha č. 5

Příloha č. 6

